

DNEVNIK, 3.2.2003, PONEDELJEK

Vladimir Gajšek

Vstanem prepoteno moker ob 4h... Vid mi pravi, da se češ nenehno boji, da bi prišel v njegovo sobo ter da se boji zaspati, ja, kakšne finte..., pa če mu verjamem, ni res. Ponoči sem si odrezal kos kruha, potlej pa si je še Vid odrezal rezino tega domačega peciva, ki je bridka stvar.

Vid je spet obolel in ves dan leži, cmiha in piha in se znoji prehlajen in gripozno ubog, bledikav in betežno nergavo strog otrok, sicer mladostnik krepostnik...

Osebni posamičnik, premislek o individualnosti

Kolektivi in [osebe](#)... Individualnost v državi ne bi smela biti niti tajno, a vseskozi narejeno kakor prepovedana, češ da ruši kolektivne pogodbe v družbah, ki se imenujejo civilizirane, kaj šele kulturne ali kultivirane. Oblike sodobnega individualizma so potemtakem zagrenjene že zovoljo državne omejenosti in javnega nadzora, kar ustreza socialnim parametrom prav toliko, kot po drugi strani določa ena nejasnost drugo, namreč v poljubnosti osebnih odločitev. Tako sodim, da je v določenem delu prebivalstva tolikointoliko moških, tolikointoliko žensk, ki med sabo individualno, a tudi socialno izbirajo, kdo bo koga vzel.

Vsaj v individualni ljubezni kot prvem pogoju modernih družb le dobre partije ali pa se lahko par odloči za skupnost, ki bo družinski individuum v določni narodni in rodbinski družbi. Nasproti individualizmu se namreč postavlja – kolektivnost, kolektivizem, le zbranost ali množičnost, javnost. Individualnost zahteva intimo, kolektivnost zahteva – statistično obdelavo in povprečje v velikih številih ali površno povprečje. Tudi v politiki velja prav isto pravilo tega dialektičnega razmerja med individualnostjo

in kolektivom: vsak izvoljeni funkcionar je kolektivni individuum, odločujoč se kot politik politično kolektivno, ne pa individualno. In tudi na volitvah vsak individuum voli javno osebo, za katero se odloči individualno, potem pa je kot subjekt politike le kolektivni člen ali kolektivni delec množice oziroma državne skupnosti. Zato se je zdel sleherni [individualizem](#) že vnaprej obsojen na propad v 20. stoletju, bil je skratka razkošje, ki so si ga privoščili le nekateri, pa še to samo na skrajnih obrobjih: v najvišji eliti in na končnem najglobljem dnu socialne lestvice. V verigi civilizacij, ki še niso evropsko ali atlantsko končane, je individualizem vendarle pomenil tudi svojevrstno svobodo akademskih, umetniških poklicev in intelektualnih ali izvajalnih poklicev. V državni hierarhiji se je tako hierarhija vrednot obrnila na glavo, torej so bili možni ratznovrstni, tudi nevarni paradoksi, ki so zlasti v 20. stoletju pokazali razkol med javnostjo in individualnostjo, med množico in intimo, med masovnostjo in lastnim možnim od/ločanjem.

Ob kolektivni moči se vedno razbijejo individualne kot zasebne "[iluzije](#)" ali vsaj predstave o lastni moči. Kajti eno je, kar se javno gobežda in oznanja, drugo je, kar se državno navzven kolektivno odloča, tretje pa so temu podrejene osebne odločitve. Primer je razviden spet v državnih tajnih volitvah na voliščih: javno se nekako predstavijo kandidati tako ali drugače v preigravanjih, potem pa ljudstvo kot vsak zase, a množično odloči, kdo – naj – je resnično končno izvoljen in kdo pride na vrh. Podobna dilema se je v negativnem izboru pokazala Sartru eksistencialistično: poveljnik pred bitko se mora odločiti osebno, čeprav s štabom, katere vojaške oddelke bo žrtvoval, da padejo v prvih vrstah, preračunano količino individualnosti... Enako pravilo velja za šolo: v številu razredov in vseh učencev in učenek šola kakor nima časa, čeprav jo zakon sicer zavezuje z določili, da bi se ukvarjala s posamičnimi obvezniki, zato jih izključi kolektivistično in po skupnih predsodkih, še vedno po metodi socialistično samoupravnega, torej kakor samoumevnega discipliniranja ali strašnega kaznovanja, povezano s policijo in občinskim socialnim delom... Tako se dogaja med individualizmom in državno javnostjo nenehna hladna vojna.

Individualnost je uganka, kakor je uganka sleherni prihodnost in bodočnost. Čeprav je mogoče "predvideti" behavioristično, da bo individualnost v določenih pogojih socialno in intelektualno od/reagirala po pričakovanjih, obstajajo vedno osebne izjeme. V tem primeru ustrezajo oblike individualizma pravzaprav oblikam družabnosti.

V katoliškem smislu, ki se zateka vselej k individualnosti ali vsaj k osebni odločitvi za Boga, namreč iz lastne ali osebne vesti, ni mogoče izbirati večbožjosti, saj se odloči vernik le za enega Boga, za Jezusa Kristusa, ki pa sledi Očetu in je na koncu razviden Sveti Duh kot Tolažnik oživljanja, ki ga sicer cerkveno občestvo moli in slavi. Za razliko od objektivne znanosti je vsaj v veri še dovoljen individualizem: ko se spoveš, se spoveš v spovednici sam, individualno. Tudi greh je vedno v verskem smislu le individualen. V cerkvenih strukturah se namreč ni mogoče sklicevati na javnost in objektivne razmere, marveč se razvidi individualna odločitev za – slavljenje – Boga. Kljub anonimnosti vernega občestva kot množice je v cerkvi vsak individualno v svoji družini ali sam.

Je mogoče osebo kot individualnost ali [posamičnika](#) javno in v množici kakorkoli emancipirati? Primeroma v ženski emancipaciji se poudarja enakovrednost ženske z moškim, prihaja celo do matriarhatizacije slovenstva in zahodnih družb, pač zaradi razmerja med žensko zaposlenostjo in moško brezposelnostjo ali poženščenostjo služb, ko se na koncu koncev izjavlja javno le za poobčeni "puritanizem", tako rekoč za javno mesečno čiščo odnosov. Tukaj je razvidna individualno mačkinja shinavčenost, ki se kaže kot ženska "emancipacija": ekonomsko orodje gospodinjstva tudi individualno pripada ženski. Celo več, psihologija se naravna tako, da postane le še državna stvar, ki služi discipliniranju množic. Feminizirano je domala vse šolstvo, sodstvo (tudi odvetnice), zdravstvo, samožrtvovanje pa je pridržano moškemu: v cerkvenem ali duhovniško posvečenem poklicu, v vojaški zaobljubi vojaškega poklica, v javnem prometu na vodi, na zemlji in v zraku (od šoferjev, vlakovodij, pilotov do ladijskih kapitanov in podmorničarjev...). Ženske so se naučile sublimirati lastna čustva in so se pouradile. Celo spolni akt postaja

na ta način doživljajsko samo še opravilo gospodinsko domače službe, ki je lahko žensko zaigran orgazmično, javno pa se izraža kot frigidnost.

Ob uradno feminiziranjem puritanizmu in ženski vojni liberalne objektivnosti obstaja cel kup laži, ki se slovensko širijo kakor v nedogled. Berem v katoliškem tedniku odlične prispevke o – pornografiji, primeroma psiholog dr. Hubert Požarnik razklada o nevarnostih pornografije, da do poplave pornografije ne smemo biti brezbrizni!, tukaj je še 10 nasvetov "za boj" s pornografijo ter članka o prikriti goloti ter o pornografiji v tiskanih medijih in na televiziji kot o tatici sanj, kjer je v okvirčku poudarjeno, da imajo v znani videoteki v Ljubljani vsaj 4000 videokaset in devedejev, od tega pol pornografskih in vsak drugi obiskovalec si sposodi pornovidokaseto..., ali – v NUK imajo evidentiranih 6 pornorevij in 10 erotičnih revij, ki izhajajo v Sloveniji, izbira tujih pornorevij pa je pestrejša..., nič pa ni rečeno o tem, da so pornorevije iak naprodaj v vsaki trafiki ali kiosku. Ob izgubi individualnosti je pornografija očitno javno spolno pomagalo oziroma industrijalnost spolnih tehnik. Seveda se kritika pornografije nanaša kvečjemu na spolno zlorabo otrok, ki je svetovno kazniva, v resnici pa na slovenskih malih zaslonih ni nobene pornografije. Celo več, v Sloveniji ni niti pornokinematografov, tudi Ljubljana nima nobenega seksikinematografa, kakor je bil Kino dvor nasproti železniški postaji in ki je kazal na razmere demokratizacije kot prve znake zloma jugoboljševizma: tudi komunistična morala je bila namreč strogo puritanska, saj so bila spolovila državno prikrita kot orožje delavskega razreda. Individualizem je zunaj kapitalistične etike dokazljiv s pornografijo na Slovenskem, kjer je sprenevedanje strahotno in malenkostno razdrobtinčeno, a pretirano vsakokrat napihnjeno. Kadar poročajo o pornografiji in o prostituciji, vsi javni mediji napihujejo "škandaloznost", toda brez ustreznih stvarnih podatkov. V ljubljanskem in slovenskem puritanizmu namreč ni le samo nobene pornografske kino dvorane ali peep-show kabin, tudi ni pravzaprav nobenega bordela... govori se že, govori – ko pa povprašam za naslov, ga ni. Kolikor obstaja hotelska prostitucija, pa je itak še kakor udbovsko po receptorski službi v pravi službi policije. Ta slovenski, ne le feminizirani, ampak tudi komunistično revolucionarni, tako rekoč "brezgrešni" in "zveličavni" puritanizem predstavlja osnovo javnega izigravanja še naprej, saj je razosebljen in brezobziren, do človeka pa povsem brezbrizen.

Ne vernik komunizma niti krščanski vernik potemtakem ne smeta niti pomisliti individualno na kakršenkoli osebni užitek. Razosebljanje je šlo v Republiki javno že tako daleč, da se šteje za perverzijo sleherni prijateljstvo, tudi ljubezen staršev do otrok in otrok je označena kot perverzija: odtod policijska zaslišanja otrok v šolski pisarni o družini in podobno. Zasliševalci so vedno uradno anonimni, uničevalci slovenske sleherne individualnosti se postavljajo kot kaznovalci, pazniki, svetovalke sodnice in strašni sodniki čez vse. Individualnost je v Republiki Sloveniji dovoljena samo kot nekakšna abstrakcija, kot polabstraktni izgovor za javno moč države in vsakršne oblasti, od cerkvene do šolske... moči tlačenja. Tudi če se sklicuješ, da imaš preprosto človeško pravico biti oseba, se torej odločiti individualno, te javni interes preplavi z množičnim poživinjenim bitjem in s [kolektivno avtoriteto](#) države. Zato je mogoče objektivno v republiki Sloveniji izvajati krivičnost kakor po zakonu, odpravljati pravice in zakonska določila in pravni red ter enakost med ljudmi v imenu izbrane, kanclijsko določene, neo-liberalne javnosti. Pomasovljenost spet postaja univerzalna avtoriteta, kolektivizem je spet inavguriran v vladi in parlamentu, izvaja pa se že v slehernem osnovnošolskem razredu. Oblast namreč ne mara nobene in nikakršne individualnosti, zato jo odpravlja. Neusmiljenost je vodilno načelo v cerkvenih in državnih strukturah. Celo več, vsak individualizem je proglašen le za egoizem, in kdor ceni samega sebe, je javno več kot – politično ali cerkveno – sumljiv.

Kjer je bilo onó, bi moral freudovsko priti še jaz, ampak oblike jznosti so dejansko v Republiki Sloveniji zamolčljive ali vsaj strogo prepovedane. Zato so plemeniti in častni v Republiki Sloveniji ne le redki, marveč jih vsakršna oblast sproti provokativno in s krivosumnostjo odpravlja. Kakšna Spinozina Etika neki!? Kakšen Blaise Pascal z Mislimi?! Kaj pa vsaj Aristotelova Nikomahova etika?! Nič od tega, celo hobbosovski javni interes se je moralno izgubil v slovenskih razmerah. Izza časov evropskega razsvetljenstva ostaja kvečjemu kartezijanski dvom, sebekpreiskujoči um, ki se dovrši v Kantovi Kritiki čistega uma in v

analizi praktičnega uma ter končno v ničejanstvu in schopenhauerjanstvu, potlej v marksizmu in v odpravi tega fašističnega modela skupne družbe. V mrzloljudni zarotniški maščevalnosti so slovenski tipi pripravljene zavdati in storiti marsikaj skrajno umazanega, celo v imenu čistunstva.

Individualno sva se ljubila primeroma z Marijo. Ni šlo le za kakšne mladostne seksualne avanturice, ampak za pristno medsebojno navezanost. In potlej so jo kompartijsko poročili z drugim, čemur se je vdala, tudi pod državnopolicijskim nadaljnjim revolucioniranjem – nič čudnega, da se je "mož" že po letu dni zakonske zveze in ko je namigal nekako otroka, tudi zapil in se potem razvezal, ni namreč vzdržal individualno težkega bremena partijskih nalog in zakonskih dolžnosti v postelji. Histerična pogojenost kompartijsko ali državno pogojenih zakonskih zvez in družinskih razmerij je porojevala ne le lezbiško duhovnost kot navezanost med tovarišicami, ampak tudi razbitje očetovstva, s tem pa tudi vzpostavitev čim večjega števila mater samohranilk.

V individualizem se šteje – ne le slovensko, ampak tudi že evropsko – domala vse bolezni odvisnosti, od alkoholizma, narkomanij do prenažiranja in celo do deloholizma. Če se ustavim pri workoholizmu: deloholizem ni preprosto [Zwangsneurose](#), to je prisilna nevroza, ni le nekakšno ponavljanje kompulzivnih dejanj in dejavnosti v postindustrijski dobi, čeprav so pogoji in vzroki nastanka deloholizma lahko prisilno nevrotični in kompulzivni, ampak je del vsakdanjika uspešnosti v 3. tisočletju, celo še ob skrbni izbiri strojne ali računalniške opreme in opremljenosti. Kako naj človek ne bi bil deloholik, če ima primeren računalnik in lahko obdela karkoli softversko in načrtno virtualno, da uresniči potem v stvarnosti (post)industrijsko? Zlasti v deležu dobičkov se deloholizem tudi splača, čeprav včasih niti ne kaže kakih posebnih takojšnjih denarno izplačanih učinkov. Ko bi ljudje pri nas vsaj denar imeli... No, saj so si zgradili že v socialističnem samoupravljanju vikendice, so vrtičkarji, so nekako zasebniki – toda šele ob kolektivizaciji služb in zaslužkov ali po plačilni politiki mesečnih plač, kjer je sleherni individualizem docela odveč. Racionalizem, ki niti ni deloholski, ampak rutinersko zavlačuje, se splača samo oblastem – od cerkve do šole in urada, od zdravstvene čakalnice do sodnih palač... Kjer namreč ni niti zdravega egoizma, se izgubi še smisel za delo.

Formulirati individualizem v postmodernej dobi 3. tisočletja pomeni dokaj preprosto dejstvo, da se uveljavlja dokončni razcep med osebnim in javnim. Slovenec je dandanes potemtakem umetno cepljen na kloniranje kolektivnosti, ki je podedovana še iz časa komunizma na docela osebno nesprejemljiv način, a je povsod navzoča; za razliko od zahodne kolektivnosti je ta postsocialistični masovni kolektivizem razdrobitičen med interese aktivistov, ki so si vzeli v zakup vse državno gospodarstvo, industrijo, banke, podjetništvo, trgovino, borze, javne službe, državo v celem. V takih oblikah kvazidemokracije in kolektivnosti je individualnost kvečjemu anonimna in neznatna. [Izolacija](#) se začne že v osnovni šoli – tukaj sedijo v oslovski klopi nadpovprečni, ki so izpostavljeni še javnemu vrstniškemu porogu ob discipliniranju oblastnih razrednikov ali sadističnih razredničark. Potem se kolektivizem veže v grupno mentaliteto in sociološke oznake skupin (ki trajajo največ do 6 let kohezivne). Brezobzirnost sega do uradovne bejavosti in do državnega dušebrižništva, ki trdi v imenu javnega interesa, naj vsakdo potlej poskrbi zase – potem ko so individualnost razosebili, jo ponovno egotizirajo. V množici pa masovni ljudje ne poznajo več nobenih zadržkov v sfantaziranosti in v skrbno režiranih potezah kolektivno javne politike – vsak hudobni in škodljivi predsodek kakor pride prav. Posledice so razvidne v kultu osebnosti, v lakajskem hlapčevanju celo za mal denar in v podložniški "logiki" zagotovljene, [preživetvene eksistence](#): v takih razmerah so pač ideali izumrli in so fosilni ostanek davne, že pozabljene meščanske preteklosti.

Tukaj se postavlja vendarle vprašanje med kolektivno in individualno odgovornostjo. Za slovenski holokavst zločinskega partizanstva po letu 1945 naj bi se izrazila tako rekoč ne partijska, ampak narodno kolektivna odgovornost, češ, kako da je mogel slovenski narod sploh dopustiti partijskim partizanom socialistične revolucije, da so pobijali vseprek in masovno ter da so kot ozna ali udba potem ves čas do zloma komunizma politično zapirali oziroma da so mogli tako zelo polniti politične zapore, največkrat le z

nedolžnimi in vnaprej montirano obsojenimi individui. Tukaj se brž pokaže tudi kolektivna strahopetnost – nenadoma kakor da nacističnih, fašističnih ali komunističnih množic in vsega tistega socialističnega delovnega ljudstva kakor ni bilo... Masovne fantazije in vizionarska kakor zaverovana sfantaziranost se razbije ob preobrazbah družbenih skupnosti. Za primer je treba navesti takole: tudi kolektivni človek, ki je samo tip ali ostanek nekega slovenskega značaja, bi vendarle imel "zahodno" civilizacijo in tehnične dobrine: od avta do računalnika in gospodinjskih strojev, obnašal pa bi se še kar naprej kolektivistično sfantazirano in mrzoljažno birokratsko ter skrajno brezobzirno. To oblastniško kolektivistično hohštaplarijo bo sam Bog enkrat že kaznoval, če je nihče drugi ne odpravlja niti v demokratičnih pobudah državno slovenskega 3. tisočletja. Ko bodo nagnani kaznovalni oblastniki in ko bo kdo spametoval že v osnovni kot obvezni državni šoli oblastnice in vsakršno tovarišijo, bodo obstajali temeljni pogoji za človekovo zdravo individualno rast in za osebno odgovornost – doslej pa se nam kvečjemu smejejo in zapostavljajo v praktikizmih kolektivov slehernika. In ponujajo seveda za nadomestek horoskoparstvo, jasnovidke, verske ločine in vso njuejdževsko navlako, ki se širi v zasebnih krogih.

Kolektivistično zavest so opisali Adolf Hitler (propagandno zlikovska knjiga Moj boj - poleg tega je Hitlerjeva osvobodilna fronta nemškega naroda pomenila izbrano obrambo kolektiva za kolektiv in pred vdorom individualizma), V. Iljič Uljanov Lenin (Filozofski zvezki, govori, ko je kavarniški sifilitični tipček na oblasti govoril delavcem, kmetom vojakom – prav enako kot pozneje Hitler ali Mussolini), J. Visarijonovič Džugašvili Stalin (Zgodovina VKPb, govori, ko je vpeljal diktator tudi gulage in masovna taborišča smrti ter masovne ali kolektivne politične zapore), J. Broz Tito (Zbrana dela, govori, ko je s poskusno odpravo jugoslovanskih narodov in narodnosti zahteval kolektivnost socialističnega denacionaliziranega samoupravljanja), Mao Ze Dong (Rdeča knjižica, govori, ko je uveljavil dosledno azijski kolektivizem in masovno produkcijo zastojnosti) in drugi fašistični, nacistični in komunistični firerji, poleg njih pa psihološko S. Freud, sociološko Th. W. Adorno, E. Horkheimer, E. Fromm, tudi S. Freud, A. Adler, novinarsko K. Marx in F. Engels in drugi... Kdor hoče razmejevati tudi med Durkheimovo ali Webrovo teorijo o množicah, mora opaziti, da se nista mogla izogniti pojavi individuala.

V postmoderini dobi se je kolektivizem prevesil v oblike populizmov zabavišč, pop zvezd, filmskih zvezd ali televizijsko medijskih oseb, ki zabavajo ter izzivajo občinstva. Poleg njih so glavne kolektivne zvezde visoki državni in liderji. Predstava o klasičnem individualizmu je skoraj docela porušena in jeguljasto neulovljiva. Vsako trpljenje iz bivšosti je namreč prekvalificirano kakor v osebno motnjo – kakor da niso ljudje objektivno trpeli strahot zaradi vojne ali kužnih bolezni ter zaradi splošne brezposelnosti... Komparativno je mogoče vsaj ugotoviti, da so razmerja med množičnostjo in individualnostjo vse trša, da so instalacije javnih prireditev nenehljivo nastavljene v "javnostih" in "ciljnih publikah". Vse olike individualnosti so že softverizirane, torej so podvržene določnim, ne le računalniškim ali kibernetiziranim programom, pač pa zlasti obstoju oblastnih ravnanj. Zgodovinska realnost se je v takih razmerah individualno kakor izgubila. Toda sleherni množičnost izzove kult osebnosti in firerstvo.

Zato je bolj kot potrebno tudi v postmoderini dobi govoriti vsaj o teoriji personalizmov, od Gabriela Marcela nazaj do Sörena Kierkegaarda in še nazaj do etičnih zasnutkov, ki so bili podani individualno ali vsaj družinsko v judovsko-antični podlagi evropske kulture in krščanstva. Sicer se bodo individui "dematerializirali" in "se prenesli" kot v kakšnih metafikcijah znanstvene fantastike. Individualizem si resda nadene svojo meniško oziroma redovniško kuto, toda izbira je vedno možna: ali ravnatežje v psihični zbranosti ali razpluznjenost v množici masovnih ali občestvenih ljudi kot zgolj tipov. Brez psihološko utemeljenih zahtev osebnosti kot individuov ne more biti zdrave družbe. Torej se ni mogoče več skriti v anonimnost kolektivov, šolskih zbornic, parlamentarnih ali vladnih kabinetov in dvoran... Ko ne bi bilo individualnosti, bi bil človek antropološko itak določen kot samo primat, kot socialni opičnjak, ki lahko pove, da se je pomasovil prenačljeno, zato pa se je razvil iz lastne [človekoslovne](#) zaostalosti. Individualizem ne pomeni spusta v samoukinitve ali izolacijo, ampak osebno odgovorno

angažiranost, ki zahteva odnosnost. V tem vidim tudi prednost individualnosti pred masovnimi ljudmi in kolektivno zavestjo.

Kako naj primeroma kdorkoli ustvarja, če ni osebnost, pa še "individualec" povrh, da ne bi bil preprosto epigon ali eklektik, kompilator ter kakor ptič oponaševalec (ne glede na isto Whitmanovo pesem)?

Poleg tega je drugačna individuacija kot postopek zrelostnih stopenj v odraščanju zgodnjega odraslega obdobja, v izražanju srednjega odraslega obdobja ali v zreli dobi, kjer se individuacija pravzaprav strne v življenjsko izkušnost in dobro ali slabo izkušnjo. Osebnostni razvoj kot individuacija se namreč dogaja na stopnjah realnega jaza in idealnega jaza, ki nastaja kot samopodoba. Če je individualni razvoj nepretrgan in če je nepretrganost res nujna v celostnem odraščanju skozi, a z drugimi, torej značajske, tedaj utegne biti res, da ni človek v svojih razvojnih fazah deljiv jazno, saj se lahko naposled uči "vseživljenjsko" in gonsko po razvojnih posamičnih življenjskih fazah ali stopnjah. Človek namreč ni le gonsko bitje, marveč je pogojen s socialnim, delovnim, družinskim, učnim, napredujočim... okoljem. Polni osebni razvoj naj bi individualno zagotavljal šele tudi sebilastno osebno identiteto, vendar po jazu in v jazu samo tako, da individualnost spoznava samosebne lastnosti jaza. Ključni trenutki individuacije se začno v dobi adolescence in pubertete. Individuacija je nujna v mladostništvu: človek namreč ni robot in ne zgolj morebitna sociopolitična marioneta ter družinski nadziranec.

Socializem je pogojeval v svoji državni celostni ali totalno totalitarni vzgoji negativne vplive ter je ponujal še bolj negativne okoliščine že v odraščanju. Vzgoja k shišanosti in sprenevedavemu stremuštvi je po negativni selekciji izbrala vrste svojevrstnih "individuumov", ki so se objektivno zavijheli nad kolektiv ter so razvojno napredovali prav na hierarhiji političnih funkcij. To naj bi se zavleklo kot tranzicija celo v čas Republike Slovenije in celo v leto 2003...

Pisanje dnevnikov, tednikov, mesečnikov ali osebnih alamanahov v analih je docela individualno dejanje, pa naj piše dnevnike Ana Frank ali Vladimir Gajšek... Kolikor so namreč dnevniki resnično izraz celostne osebnosti, so pričevanja.

V reševanju socialnih, ekonomskih, psihičnih, tudi telesnih zapletljajev in težav mora človek poosebiti najprej samega sebe, da lahko potlej težave tudi premaguje in zmaga. Prehod iz enega v drugo obdobje individualnega zorenja je vsakokrat kritičen, lahko da celo krizen. V preseganju individualnih kriz se kakor po naravni poti zgodi individuacija kot notranje dozorevanje ali kot zaviranje slabih strani in vplivov, ki se jim je mogoče kdaj komaj umakniti. Človek se vendarle ne individuira čisto sam zase, ampak najprej v primarni družini. Če so starši dobri in avtoriteta, si laže poišče človek lastno pot individuacije, zna biti osebno odgovoren, celo dovolj samozavesten, da napreduje – torej ni nesramno nastopaški ali da bi hotel "učiti" že izkušene strokovnjake in odrasle.

Kriza identitete slovenske individuacije je narodno-subjektivna zlasti zaradi tega, ker Slovencev v svetu ne poznajo, sami zase pa mislimo, da smo svetovno kakor edini narod in ne le vsesplošno (pri)znani, marveč celo naj/pomembnejši. Slovenska samoidentiteta se brž izgubi, ko trči ob večje sisteme – zalupini se vase, vse do priganosti v suicidalni trend. Že med balkanskimi narodi SFRJugoslavije smo bili Slovenci kot nekakšno alpsko jodlarsko ljudstevce, kjer so ženske blondne kurbice, torej na voljo za užitek slehernemu oficirstvu ali političnim višjim delavcem – že na sindikalni ravni. Kot zgodovinska posebnost smo bili Slovenci tisti ubogi balkanski narod, ki je sam zase trdil, da je največji, celo več, v imenu tega strašnega hvaličenja je izvedel nad sabo partizanski zlikovski holokavst. Na podlagi rasno-slovanskih lastnosti se slovenstvo umika vase tako, da je zgodovinsko označeno kot del slovanstva in kakor da se je razvilo iz srbo-hrvaštva, namreč šele v novopolitičnem smislu. Slovenska individuacija je zategadelj večkrat še posebej mučna. Šele ko Slovenec v Evropi spozna, kdo ali kaj je – med drugimi, zlasti med velikimi in zgodovinsko

močnimi narodi, se pokaže malenkostnost kot drobnjakarsko ukvarjanje s samim seboj. In brž privzame narod različne tuje vzorce ne le socialnega obnašanja, ampak celo zanikuje lastno – jezikovno – identiteto.

Že zaradi Vida, svojega gimnazijca, premišljam o individuaciji kot o odraščanju fantovega jaza, ki se je prebudilo docela že s 14 ali 15imi leti ter se nadaljuje posebej v 16 in 17o leto: razvoj se namreč z adolescenco ne konča, marveč se samo stopnjuje. Kaj to pomeni primeroma zame? Da sem kot ustvarjalec pravzaprav še vedno velik otrok, poln domišljije, silno radoveden in učljiv. Kar sem moral doživeti sam po puberteti, me je določalo življenjsko.

Čeprav vem, da je bilo navzven v tekmujočem času in je še v tekmovalno brezobzirnih šolskih dobah individuiranje ogroženo, saj mu ni treba v vstopu sveta odraslosti prisegati na iniciacijo kot na obred, ko se odraslost potrdi s sprejemom z maturo, s pomočniškim (redkeje z mojstrskim) izpitom, z vstopom v univerzitetni študij ali že kar z diplomo ter z magisterijem, kot je veljalo v nabiralništvu in lovski družbi praljudi ali kot velja še v primitivnih ljudstvih ob spolni dozorelosti fantov, je res, da se ohranja vendarle neko družbenozgodovinsko zaupanje. Kjer je to zaupanje porušeno, kot primeroma že v obvezni državni slovenski kot osnovni šoli, se dogaja prestopništvo in je človekov odnos do okolja zanemarjen.

V času raz/o/sebstva je hladna zadržanost v uradnih ozirih prirejena v šolski pisarni, nadaljuje se v zdravstveno ordinacijo in sprejemnico administrativnih medicink, med avtobusnimi šoferstvi mestnega prometa, v vseh javnih službah in uradih..., vse do nedostopnosti funkcionarjev, ki do njih ne puščajo anonimni varnostniki ali vratarice. Stiki med državljani in slovensko državo niso le moteni, marveč ukinjeni: dvom o lastnih možnostih napredovanja je potisnjen v nenehni političnopartijski boj na vrhu, kar se prenaša [hierahično](#) navzdol. Odklonilno in sovražno stališče do osebe in družine je v republiki Sloveniji tako izrazito postsocialistično, da se meša med jugoboljševiško despotijo in avstroogrsko ali starojugoslovansko administratorstvo. Odnos do drugega, primeroma sosedski odnos, je izražen šele v združbi kakor v posebno odrejeni tolpi tolovajk in malih ljudi. Načini uveljavitve se kaže potemtakem razosebljeno ne le v samovolji, ampak v trmoglavih samolažeh, kar se začne že z razredničarkami in razredniki v osnovni šoli, da je ugotovljivo vse več nezaupanja in pomanjkanja možnosti za stvarno napredovanje: tako status quo ostaja kot nepretrgana tranzicija jugoboljševizma na načine, ki so splošno znani in zahtevajo potemtakem nenehno pretirano disciplino in kaznovalno discipliniranje, nadzorstvo in nekakšno pazniško ali zavodsko zaščitništvo "države" nad ljudmi: začeni tudi tukaj s strani razredništva, svetovalnih delavk, zlasti pa postkomunajzarskih ravnateljstev slovenske osnovne šole. In ker ni niti relativnega občutka varnosti ali vsaj samostojnosti, se spodbuja smisel za vzgojeno podložništvo, medsebojno ovaduštvo in pridnost glajhšaltunge, to je odklonov v sami vistousmerjenosti. Šolska oblast je po svojem bistvenem okrožju brezobzirno paranoidna in državno preganjaška, kadar naleti na otroškega ali mladostnega induviduuma kot na živo bitje iz družine, ki izraža celo učne in vzgojne potrebe, a jih ne more uresničiti. Zato so nadpovprečni ljudje kot individualno sposobni in odgovorni že tudi vrženi notranjejavnemu posmehu in prorogljivosti ter žaljivim izgredom, celo nasilništvu – že v osnovni šoli, so skratka moteči, ker kažejo, če ne drugega, smisel za samostojno mišljenje ali odločanje. [Neodvisnost](#), ki so je navajeni Američani, bi bilo treba vpeljati ponekod tudi v delovna osebnostna razmerja, da bi bila osebna dovolj individualna, ko bi se smela in mogla izraziti. Razvoj lastne individualne volje je usmerjen v svobodo, ne pa v odvisnost od obstoječih ministrstev in uradov ali pisarn ter od razredov in oddelkov... Kadar primeroma že tovarišije v javni obvezni šoli izkoriščajo identitetno zmedenost trinajstletnikov in štirinajstletnikov, da preprečijo individualno identiteto učencev, se pokaže ne le razkol glede na šolajočo se generacijo, ampak globlje glede na slovenstvo kot na narodnost. Vsak zavod državno birokratsko zatrjuje, da si je mladostnik sam kriv, če ne najde lastne identitete in si pilatovsko umije krvave roke, ko jemlje lastno osebnost mladostnikom s "pravili" glajhšaltunge in privilegiji povprečnosti. Kljub temu si mora vsak rod izoblikovati kolektivno-individualno podobo o samem sebi – navzven se to kaže v mladostni modi in športu, v spolnem dozorevanju in v raznovrstnih tveganjih, obenem pa v učljivosti, le če za učenje kaj dobrih spodbud.

Na individualnost gledam potemtakem veskozi sociodinamično, psihološko in filozofsko, slednje v območju oskrbovanja sebstva, da se uresniči jaznost individualnih oblik v mišljenju in ravnanju, v etiki in morali, kolikor tudi v zgodovini in osebnem ali družinskem času. Kadar so me že "klicali na odgovornost", pravzaprav sem prejel "poziv na razgovor" s pismom s povratnico, sem se vedno skliceval na individualno psihologijo Alfreda Adlerja in na njegov "Menschencharakter" – vedno sem naletel na nevedne uradne osebe, ki niso poznale seveda niti S. Freuda, kaj šele potlej C. G. Junga... Ker sem omenjal v zvezi zlasti z Vidovo vzgojo življenjske cilje in korist otroka, so se nadzorno toge in moralno otopele brezobzirne osebe že takoj zmedle, čeprav so bile v združbi vnaprej zgovorjene med sabo. Značilno je, da že vnaprej brezobzirnost šolske ali socialno-delavske združbe in kanlije ni poznala ne priznala osebnostne moči ne meni očetno ne mojemu sinku: sam pa sem se že takoj na začetku "razgovora" skliceval na osebnostno popolnost, na osebno celovitost človeške duše kot na individualnost. Kljub temu, da so hotele brezobzirne kanclijske tolpe uničiti že misel na samostojnost slovenske družine ali družinskih članov, sem pojasnil, da je v človekovem zavednem in nezavednem razvoju pomembna individualnost, ki se začne utemeljevati porazlikovano že s 5im in/ali 6im letom življenja...

"Usmerjevalke" kardeljevskega in zihertljanskega partijskega tipa so me s poženščenimi barabami in preplačanimi - šolsko vodstvenimi – ciniki hoteli prepričati na silo, da je cilj osebe končan, ko že otrok vstopi primeroma v šolo, kaj šele v razredih, ko se ocenjuje... Vzvišena kanclijska – šolska, šolsko-psihološka, pedagoško-vodstvena, sadistična strokovno delavska – drhal je zanikala ne le vmesne smotre odraščanja glede na individuacijo otroka ali mladostnika, marveč je delovala programsko kakor po komunistično manifestativnem uradnem planu, podobno zaporniško; ničmanj niso ciniki na republiškem šolskem inšpektoratu, kjer država plačuje zagovornike odprave individualnosti po vodilnih linijah vladne ali šolske ministrske nameščenosti oziroma kakor zljajdrane javnomoralne nastavljenosti po razredni stopnji privilegijev. Oblasti v Republiki Sloveniji docela zanikujejo slovenski življenjski slog posamičnikov in družin – nadomeščajo ga z uradovno togo in večidel nesramno napadaško držo, ko hočejo pritisniti na očete in matere tako, da bi upravičili nadaljevanje jugoboljševizma, ki je plačan v slovenskih tolarjih, ne pa v jugoslovanskih dinarjih. In ker ima slehernik posamič svoje cilje in življenjske načrte, si z njimi v skladu tudi postvari svoj individualni življenjski slog.

Že družina mora sama iznajti lastni socialni in psihookvirjeni, tudi ekonomsko uravnani življenjski slog, čeprav so razlike v slovenstvu vse manjše in se družijo kraljeviči z berači vrstniško. Kot vse kaže, se zdaj sicer tvori slovensko postjugoslovanska družba, ki ne bo dovoljevala več kmečko-proletarskega šolskega napredovanja, saj bodo lahko študirali le pripadniki srednjega višjega sloga ali liberalni postkomunizem, nekaj pa tudi gastarbajtersko boljših družin, ki so si gradile v slovenskih krajih vile ali velike hiše ter živijo v relativnem udobju. Vodilna linija slovenskega izobraževalnega sistema je, da zatolče novo uradništvo že v šoli vsakogar, ki bi utegnil uspevati zunaj [glajhšaltunge](#), sicer pa nastopajo največkrat skrajno predrzni, nevedni, a dovolj dobro otočkovani predstavniki po končanem osnovnošolskem izobraževanju, ki lahko napredujejo tudi v gimnazijo in potlej gredo študirat. Individualni življenjski slog se je sicer v takih razmerah slovenskega postkomunističnega sistema že dovolj izgubil, da se šolsko ministrstvo z vsemi šolami že ponaša zgolj s predmetno in prostorsko opremljenostjo ter razume avtonomijo šolskega prostora kot kvečjemu policijsko zasliševalnico, ki je na voljo postudbovskim komunajzarskim maniram že v osnovnošolskem sistemu in po znanih skrajnih brezobzirnostih. Individuacija je torej nasilno kanclijsko pretrgana, kjer morejo že razredniki in šolske vodje delovati kot državno kanclijstvo nad otroštvom in mladostništvom disciplinarno in protidružinsko ali protislovensko. Premagovanje čustvenih stisk mladostništva in preseganje občutij manjvrednosti se (nad)kompenzira s kanclijsko brezobzirnostjo in s togo držo vsakršne slovenske oblasti.

Ko sem bil pozvan s priporočenim pismom na šolski "razgovor" v tamkajšnjo pisarno, sem nujno omenjal tudi Adlerjevo razvojno teorijo glede na individualnost otrok, tudi glede na osebnost svojega Vidka, potem že tudi učenca Vida... Povedal sem jasno in odprto, da bo Vid napredoval kljub njihovim

tlačenjem in šolsko disciplinarnim ali šolsko socialističnim oviram kolektivno povprečnega samoupravljanja, kljub oviranjem in hudim poniževanjem ter navzlic zaničevanju. Značilno je, da niso šolsko oblastniške brezobzirnice in primitivci niti zanikali svojega uradovalega ali nepedagoškega ter pedagoško otopelega nasilja, saj so počeli grdobije, ki spadajo prej v strogo poboljševalnico ali v arestantsko pazništvo...: od šikane do ignorance ter naklepne krivičnosti. Celo več, z Vidom sva šla včasih kar skupaj na "razgovor", da bi kanclistke povedale, kar pač imajo zoper označenega otroka, ki je presegal razred – vsakokrat so se lagali tako na debelo, da je bilo kar veselo in je moral učenec ugovarjati neverjetnim pretiravanjem, in dokler je ostalo v šolski pisarni, so se počutili še dovolj močne, čeprav je že otrok kot odvisno bitje presegal kanclijsko hudobijo in zlonamernost ter umazanijo. Bolj ko so hoteli sinka razvrednotiti, več je delal in se učil ter se izobraževal - niso ga mogli zatolči niti s krivično dogovornimi ocenami. "Doseganje točk" kot nekakšno šolsko "ocenjevanje" je že naravnost nelogično, saj lahko ocene razteguje od nezadostne do odlične samovoljno poljubno. Tako proizvaja že osnovna šola privilegirane fahidiotke, ki v resnici znajo kaj malo, saj nimajo nikakršne solidne izobrazbe. Vpliv intelektualnega okolja je šolam še posebej nevaren – že mladostniški intelektualci so namreč "individualci" in jih šola ne more zatolči. Če se namreč že otrok giblje v intelektualnih družbah, bi moral prejeti možnost tudi šolskega priznanja po vzgojenosti in znanju, dogaja pa se prav nasprotno. Individualno bitje mora v človeštvu presegati lastno manjvrednost – ob kanclijski ali etatistično šolski večvrednosti. Namesto da bi se kdajkoli srečali starši z osnovnošolskim učiteljstvom, ki bi kaj naredilo za učence/ke, se je [razredna zavest](#) kazala le tovarišijsko oddelčno in socialistično, pač v skladu z vsakokratno oblastjo. Celo več, šola je vedno poskusila poudariti kvečjemu še telesne in druge organske manjvrednosti učencev, v napadaštvu pa je protislovensko itak povsem, še vedno jugoboljševiško brezobzirna in kanclijsko mrzloljudno predrzna – v primeru, da se srečajo po končani osnovni šoli s temi bivšimi tovariši in tovarišicami, jih potlačeni kvečjemu ignorirajo in jih ne poznajo. Začelo se je s spremembo učiteljšič, ki so jih prikazovali kot nekakšne pedagoške "gimnazije", dasiprav se ve, da učiteljšičniki niso dosegali znanja in razumne stopnje gimnazijcev, kaj šele klasikov. Socialistično razosebljanje se je začelo z negativno selekcijo tako, da se zdi, kakor da naj bi že osnovnošolska tovarišica ali tovariš dosegla višješolsko in visokošolsko formalno izobrazbo, kar bi bilo sprejemljivo, ko ne bi bilo pomasovljeno. Če vprašam vse te tovarišije po strokovni literaturi – nimajo česa pokazati, za šolsko šikano in disciplinarno ali šolsko-pazniško obnašanje pa tudi ne more nihče reči, da bi bilo količkaj intelektualno razvito. Ne pozabljam, da so slovenski komunisti zvesto opičje oponašali ne le belgrajsko centralističnih despotov, ampak tudi sovjetsko rdečercito poopičeno boljševištvo, pri čemer so hoteli celo razredno bojevito prednjačiti... Čeprav je Alfred Adler spadal psihološko-intelektualno med "levičarje" oziroma se je zavzemal za socialno demokracijo, pa vendar ni nikoli zagovarjal odkritega nasilja odružbljeno spolitiziranih masovnikov.

Prav ob pozvanem "razgovoru" sem v šolskih kanclijah in pisarniškim šolskim samodržcem zagotavljal, da se individuacija dogaja tudi tako, da se že učenec nagonsko izogiba hudemu in beži iz družbenih okolij, v katerih je delujoče odprto nasilje, tudi gangsterstvo – vsako manjvrednostno občutje, ki so ga nanašalno hoteli v nasilni šoli, na šolski poti in v šolskem okolišu izvrševati kot ljubljansko "sprejemljivo" v brutalnostih tovarišij in v vrstniških okrutnostih, sva z Vidom sproti presegla, večkrat tudi z bojem proti "anonimnemu" razvitemu huliganstvu, ki ga producira prav državna javna šola, deloma pa ponekod primitivni ibernenševsko protislovenski starši (priseljenci). Po drugi strani so se torej razvijali šolsko predvsem razvajeni otroci, ki niso bili sposobni dograditi sebe v individuaciji in so večnostno odvisni – od staršev, od klape, od dobrega materialnega stanja. A kompleksov razvajenih otrok in mladostnikov šola ni nikoli urejala, zato so se psihonevrotične motnje ne le množile, ampak tudi poglobljale, vse do nevrotskega razvoja mnogih vrstniških šoloobveznih oseb. Nevrotski razvoj, ki zavira možno individuacijo, je spet posledica ne le iz dobrega materialnega stanja porojene razvajenosti (in lenobe), ampak tudi zaradi organskih pomanjkljivosti, o katerih pa se "javno" ne govori, toda pospešujejo nenehno nazadovanje in manjvrednost. Individualna psihologija (po Alfredu Adlerju) mi je pomagala, da sem premagoval šolsko

brezobzirno in nesramno napadaško kanclijstvo ter sem lahko govoril o individuaciji, čeprav tega niti slišati niso prav hotele vse tiste državno preplačane tovarišijske osebe.

Kadar sem že bil s priporočenim pismom s povratnico pozvan "na razgovor" v šolsko pšisano, nisem razlagal, da je bil Adler tudi glavni Freudov sodelavec in zatem prvi odpadnik ter da je utemeljil individualno psihologijo, saj tega ne bi tovarišije dojele, se niso seznanjale s podobnimi imeni. Razvojna teorija, ki se navezuje na individuacijo, je vendarle dovolj široka, da obrazloži ne le temeljne življenjske cilje, ki načeloma veljajo za osebnostno popolnost in so za uveljavitev posamičnikovih zmožnosti ali potencialov. Cilji človeka so kakor božji in so vsajeni v njegovo srce in dušo, v gon in pamet.

K tej teoretični zamiselnosti lahko dodajam vmesnike – življenjske smotre, ki se pokažejo ob prestopu iz enega življenjskega razvojnega obdobja v drugo. Strateška načela kot vodilne linije osebnostnega razvoja so potemtakem psihosocialno zajeta v človekovem individuiranju kot v njegovi socialni vlogi. Krojenje [značajev](#) ne bi smelo biti več prepuščeno svetovnonazorskim dogmatikom in posiljevalcem življenja, ampak bi se morali tvoriti v spoštovanju dostojanstva slehernika.

Individuacija je v psihološkem smislu razvojno fazno samopreseganje, ki ni transcendentno ali prekoračitveno, marveč etično praktično. Če pogledam na dejavnike dednosti in vplive okolja, je individuacija prirejena zorenju tako, da se vedenjske in temperamentne značilnosti pokažejo kot vključitev samosebnosti v družbo: tudi z veččinami in inteligentnimi preskušnjami. Inteligentnost – kot sposobnost prilagajanja – ima tudi svoj življenjski in izkušenski koeficient, ki ne velja le za "pametne". V resnici je postmodernizem določil individuacijo kot brez sorodstva – sorodstvene vezi so namreč tako razhraljane v atomizirani postindustrijski ali globalni družbi, da rodbina pravzaprav ne predstavlja več niti dedne osnove za določne lastnosti. Kako se individuira sicer enojajčna dvojčka različno, je odvisno od njunih življenjskih usod – celo pri identičnih dvojčkih, kjer je genska masa razporejena izenačeno, se pokaže razlika individuacije pri vsakem dvojčku posebej, čeprav so lastnosti videti kakor približno enake. Predaleč bi zdaj zašel, ko bi se oziral na primerjalne študije dvojčkov in na osebno samopreseganje, ki se bi v ločeno vzgojnih pogojih [behavioralno](#) pokazalo drugače... že enotni prijemi staršev v vzgoji ali v slovenskem krščansko normalnem okolju pa me brž prepričajo, da bi se lahko [individuacija](#) dogajala gotovo manj boleče in z manj travmami, kolikor več bi bilo možnosti sodelovanja mladostnikov v samih organizacijskih cerkvenih strukturah. Ugotavljam le v praksi župnije, da je individuacija ponekod v mestnih okoljih upočasnjena in zaostaja – razlog za upočasnitev pa ni v vrstniškem skupnem dozorevanju, marveč v že opisani diskrepanci med stvarnostjo in vodeno politiko razdruževanja ter v nenehni borbi za napredovanje, in to za vsako ceno ali po privilegirano vnaprejšnjih dogovorih in po poljubni samoumevnosti..., ki se ji reče tudi "permisivnost" – kakor za koga. Tudi razvoj stopnje inteligentnosti testno primerjalno pokaže v generacijah, da se pametno ravnanje in mišljenje pokaže ločeno od zgolj vzgojnih momentov, celo več, ponekod so vzgojni pomisleki in strahovi celo preprečevalni za zdravo rast individualnosti v celem. Osebno dogajanje pogojujem z drugimi prvinami, ki se kažejo kot osebno samopreseganje v določnem okolju: kot dopolnjevanje še nerazvitih lastnih možnosti in hkrati kot samouresničevanje.

Kakovostna izpolnitev življenjskega sloga lahko prispeva tudi h kakovostnemu samopreseganju in k odgovornosti. Človek kot individuum je posamična eksistenca. Šele kdor je eksistenca, lahko reče, da sploh biva in se ovede lastnega jaza v času in prostoru. Zato so razsežnosti osebnih dogajanj življenjsko pomembne, a so hkrati procesualne. Ker samopreseganje ni transcendenca, ampak je vsaki osebi imanentno, se kaže v nenehnem dopolnjevanju sebe, v postopni (ali fazni) [samorealizaciji](#) ter v dopolnjevanju tistih zmožnosti biti, po katerih se človek sam uresničuje življenjsko med drugimi. Vsaka individuacija je potemtakem kakovostni potek samopreseganja. Celo več, v individuaciji je razvidno, kako se odluči stari človek od novega in kako novi človek osebno napreduje že v težnji po rasti in življenjskem napredovanju. Ko bi bilo v Republiki Sloveniji manj kolektivističnih zaviralnih momentov, bi lahko tudi

osebnostno zorenje ali dozorevanje individualno postalo kvalitetnejše. Tukaj pomislim na Srečka Kosovela in na njegovo Ekstazo smrti:

Vse je ekstaza, ekstaza smrti!
Zlati stolpovi zapadne Evrope,
kupole bele – (vse je ekstaza!) –
vse tone v žgočem, rdečem morju;
sonce zahaja in v njem se opaja
tisočkrat mrtvi evropski človek.
– Vse je ekstaza, ekstaza smrti. –

...

Komaj rojen. Že goriš v ognju večera,
vsa morja so rdeča, vsa morja
plna krvi, vsa jezera, in vode ni;
vode ni, da bi pral svojo krivdo,
da bi opral svoje srce ta človek,
vode ni, da bi pogasil z njo
žejo po tihi, zeleni jutranji prirodi.

...

Morje preplavlja zelene poljane,
morje večerne žgoče krvi,
in rešitve ni in ni,
dokler ne padeva jaz in ti,
dokler ne pademo jaz in vsi,
dokler ne umremo pod težo krvi.

Z zlatimi žarki sijalo bo sonce
na nas, evropske mrličke.

Kosovel je v osebnotnem razvoju zaznaval odpad sebe evropsko v razmerah, ko je kazalo na družbeno rast jugoslovanske tiranije in balkanskega despotstva, zato izraža tipično, a značilno – mladostniško, pubertetniško – težnjo po ekstazi, čuteč, da umira in pada v rasti svojega mladostništva. To gledišče individualne osebnosti je opredeljeno življenjsko, čeprav z vseprešinjajočo ekstazo smrti – mladostnik stopi iz sebe ali eksistira šele evropsko v ekstazi smrti, kjer bo sijalo na vso mladost sonce: tu je mladost namreč poenotena s smrtjo.

Negacija stare Evrope je odstopanje od opojnosti "žive smrti", ki se dogaja med evropskimi mrlički v ekspresivni mladostniški obliki dozorevanja. Samopreseganje se dogaja individualno z značilnimi puberteniško razčustvovanimi izpadi, ki kažejo na kritični razpad starega sebe, vendar v družbenem pomenu, saj je označevanje osebnostnega procesa mogoče v samouresničitvi, toda večkrat na robu med Bogom in človekom, med sebstvom in jazom, med lastno samoovedenostjo in objektivno danostjo družbe ali Evrope in sveta. Osebno dogajanje se odpira skozi nastajanje, vendar življenjsko tako, da nekaj odmira sproti, da lahko sproti tudi individualno raste. V personalističnem smislu gre prej za filozofsko kot psihološko ali psihosocialno oznako osebnostne rasti, po kateri se uveljavlja človek v dinamiki in s svojim bistvom osebnosti. Red doživljajskega dogajanja, ki predstavlja to in prav omenjeno bistvo osebnosti, pa se odpira v dopolnjevanje osebnostne lastne polnosti ali celovitosti. Kar še ni razvito, se vendarle v od/raščanju odpira v kakovostni proces dozorevanja, četudi kdaj s preseganjem smrti. Kosovel je princip individuacije predstavil tudi v drugih pesmih, npr. v Sonetu, kjer pravi:

Ena je groza, ta groza je: biti –
sredi kaosa, sredi noči,
iskati izhoda in slutiti,
da rešitve ni in ni.

Včasih se med ranjene skale
tiho razlije zlati svit
jutranje zarje – šel bi dalje,
pa že čutiš, da si ubit.

Kakor da se zarja rani,
kadar razgrne svoj pajčolan,
kadar razlije goreče slapovje
in ti zakliče pod goro: Vstani,
glej, že gori razbito gorovje! –
Ti čutiš Ga in ne veruješ vanj. –

Gotovo najizraziteje je princip individuacije opeval Srečko Kosovel v pesmi Prerojenje, ki se začne takole:

Sam, sam, sam moram biti,
vsako telo neprozorno v prozornost preliti
in zvoki klavirja bodo potem
mogoče le zimske zvezde mojim očem.

Sam, sa, sam moram biti,
da pozabim misliti in govoriti
in da občutim v sebi le eno veličast
vesoljstva tihega: Rast.

Za primer – pesniške, umetniško mladostne – individuacije sem vzel prav Srečka Kosovela, ker je slutil, da bo moral umreti mlad in še v pubertetni dobi kot devičnik, ko je moral ekstatično doživljati sebe in svoje okolje v dobrem izpopolnjevanju samega sebe, tudi v trenutkih mladostniškega obupa ali občutka, da je vse zaman ali za–nič. Poezija, ki je bistveno časno-človeško samopreseganje v izpovednosti, pokaže na vidik osebnosti, ki raste in se dopolnjuje individualno. Osebnostna rast predstavlja omogočujoč [princip](#) individuacije skratka tako, da se dispozitivno oseba samouresničuje in da se po sebi približuje najvišjim dosežkom bivajočega, torej tudi mladostni spoznavi o lastni smrtnosti, vendar družbeno.

Tukaj lahko prehajam preko Alfreda Adlerja h [Carlu Gustavu Jungu](#), ki je pojasnil osebnostno rast v samouresničenju prav kot individuacijo, lahko pa bi govoril psihološko še samorealizaciji pri Abrahamu Maslowu ali Carlu Rogersu ter o samoaktualizaciji pri Kurtu Goldsteinu in drugih. Sicer se je v psihologiji prijel izraz – osebnostna rast, ki jo je vpeljal po nastajanju jazne samopridobitve Gordon Allport. S teoretskih gledišč osebnostne rasti in osebnostnega napredovanja je mogoče sicer v novem tisočletju že govoriti o novih pobudah vmesnih povezav, kjer dozorevajo mlade individualnosti, čeprav razvojni zasnutki ostajajo vsaj teoretsko določeni socio-psihološko. Ob Vidu zlasti uvidevam, da raste spet zanimanje za vprašanja osebnostne rasti kot individuacije tudi v slovenski družbi, čeprav je to prej stvar staršev kot le uradne ali državn nadzorne psihologije ter različnih "strokovnjakinj" po šolah, ki izvajajo kvečjemu razvojno pisarništvo istosti. V resnici bi morala obstajati šola za starše, kjer bi se naučili kaj o razvojnih problemih v pojmovanju in so/do/življanju otrok in lastnih mladostnikov, njihove adolescence v

predadolescenci, v zgodnji ali pozni adolescenci, ko bi marsikaj postalo tudi razumljiveje. Zlasti gimnazija ali srednja šola v rasti pomeni stopnjo samouresničevanja potreb, ki se prilagajajo družbenim potrebam, a že kritično izraža sleherni zdrav mladostnik svoje svobodne pobude, se vključuje v delo in življenje v narodni skupnosti ter se zavzema za uveljavljanje človekovih pravic v svojem okolju in po svetu, pridobivajoč si v samopodobi (samo)spoštovanje in deluje z živo rastno močjo.

Osebnost je individualna enota, je celovito integrirano vezje sociopsihičnih odnosov v družinskem in družbenem življenju. Notranja narava človeka kot njegov "aktualni jaz", ki je pogojen tudi z id-egom in onésom, je vselej označena z vrednotami, s krepostmi in umanjkljaji, po katerih se razlikujejo razvite osebnosti od – še – nerazvitih ali od osebnosti v njihovem nastajanju. V vrednotenju posamičnikovega bitja je pomembno, da se ovedenost o določenih individualnih pojmuje nepejorativno. S kakšnimi individui sem namreč imel že opraviti v življenju: od [shizofreno](#) "mrzlih" ali odtujenih do napadaško šolskih, od zavistno umetnjakarskih in motenih do posebej šaljivo žaljivih... Že zavest, da individualnost sploh obstaja kot posamičnikova osebnost, ustreza novim pogojem razumevanja človekovega bitja in žitja.

Nedvomno si je treba prizadevati, da se individualna zavest o sebi krepi in da sploh samoovedenje obstaja. Mnogi se namreč utaplajo v splošnostih tako zelo, da se z njimi stapljajo in pri tem pozabijo nase, kdo ali kaj so. Šele razlikovanje individualno pomeni nedeljivo celoto osebnosti.

Poznati je treba pojmovanje individualnosti v razlikah med Vzhodom in Zahodom. Na Vzhodu individualnosti pravzaprav ne poznajo in ne priznajo, saj je individualna zavest nepomembna, kolikor ni zgolj in le družbeno vrhnja, vladarska ali mnogoboštvena. Zato je lahko sprejela Kitajska tudi komunizem in sicer evropsko-judovsko zamisel socializma, po katerem naj se množice delavskega razreda samouresničujejo v razrednem boju proletariata in samo in samo kolektivistično. Za razumevanje, kaj naj bi sploh bila individualnost vzhodnjaško, je potrebno poznati hinduizem, budizem, islam.

Kolikor je na Vzhodu individualistična zavest na nizki ali celo na skrajno, nizki stopnji, saj se človeku, če ni zaslužjen, lahko prizna osebnost, toliko bolj se prepoudarja masovnost množičnih narodov in družb ter prenaseljenost; tudi proizvodnja je tipizirano zato masovna. Poleg tega ohranjajo vzhodni narodi tradicionalno stopnjo življenjskih skupnosti, zato čim nižjo individualistično zavest – tudi v podmeni antiteističnih vzhodnih družb, kot primeroma v Severni Koreji, Kampučiji/Kambodži ali na Kitajskem je v podmeni zanikanje individualnosti naravnano na nova "cesarstva" kot formalizirane despotije, ki vladajo množičnemu prebivalstvu. Individualne pravice so v takih državah ne le zanikane, ampak odveč, največkrat v imenu daljnih ciljev in nove ljudsko-masovne tradicije ali "[proletariata](#)". Tradicionalno usmerjene vzhodne družbene skupnosti zato ohranjajo zanikanje individualizma, celo več, ponekod ga nadomeščajo z univerzalizmom. V vzhodni civilizaciji velja, da se posamičnik zlije, se poistoveti torej celo z naravo in mentalitetno ustreza vselej tudi nadindividualnemu bistvu. Zato je lahko vzhodno dojeta "individualnost" kvečjemu motnja sveta, ki je obsojanja vredna; vzhodnjaška množična kulturnost in pridelovanje ter množičnost ljudskosti si individualnost posameznika prisvoji, ga vpotegne vase, tako da je vsak človek samo še delček višje in večje, celo univerzalne celote: tudi naj ne bi delal zase, ampak za usodo, za narod, za cesarstvo, za proletarsko partijo itd. – kar je povsem skregano primeroma z zahodno pametjo in razumevanjem avtohtone osebnosti.

Zahodna tradicija že od antike naprej visoko ceni osebnostno ali individualno vlogo, s katero se posamičnik potrjuje v skupnosti – sprva v polisu, potem pa v kulturnih krogih zahodnih družbe Evrope in sveta. Celo več tudi grški (in rimski) bogovi so individuירani, so pravzaprav nadosebnosti, ki se poigravajo v naivi s človeško usodo posameznih plemen in herojev. Prepoudarjanje individualizma se pojavi vendarle šele v dobi kapitalizma, v katerem so se oblikovali docela svojevrstni, večkrat tudi čudaško-osebni pogledi na svet.

Ameriški življenjski slog v svoji naivni vitaliziranosti goji individualizem že zmlada. Ne gre samo za komformistično doživljanje dobrin, ampak za novi čas, ki ga niso prizadejale vojne, zato se je tamkaj tudi gradilo in se je širil družinski standard. Tako se je individualno vobče tvoril v Ameriki splošni družbeni značaj, ki dopušča ob dobičkonosnosti in delavnosti popolno odprtost. Antikulturni kolektivizem se je temu nasprotno razvijal v sovjetski državi socializma in v njenih satelitih, pa tudi v jugoboljševizmu. Kadar se je pretiravalo, je na obeh skrajnostih obstajala kvečjemu anarhoidna mešanica posebnih, egoističnih aspiracij, ki ne pozna nobene zastave ali himne, zato je odprta za vsak potlačitveni vpliv in razosebljenje.

V Evropi je individualnost v razosebitvi zdrsnila tako daleč, da je primeroma že v jugoboljševizmu oboževala doživljenjskega firerja kot primitivca na oblasti ali v ključnih državnih in partijskih funkcijah, podobno kot je veljalo v nemškem nacionalnem socializmu [parolarsko](#), da je potreben en folk, en firer, en rajh itd. Posamičnik kot masovni sfantaziranec je zveden na stopnjo ploskača in javnega provokatorja, kjer se individualnost poniža na stopnjo le masovnega človeka. Posebej o takih pojavih sta pisala Ortega y Gasset in ameriški sociolog David Riesman, ki sta vsak po svoji strani obravnavala problem izgube individualne zavesti. Masovni ljudje nimajo priložnosti, da bi se samouresničili, tudi če jim oblast ponuja določne privilegije in kljub konformizmu, ki se slepi z lažnim optimizmom v zlu državno-prisilnih nastavkov. Nasprotje načelu individuacije je potemtakem dezindividuacija kot poobčeno, tudi birokratsko, uniformirano razosebljene. Poosebitev bivajočega je pomensko pomembna, dokler se čuti človek osebnost. Opaziti je, da se evropske navade še niso prilagodile globalizacijsko ameriškim šegam in običajem, ko je demokracija dovolj udobna, da izzove meščansko ugodje. Med evropskim golobčkom in ameriško behavioralnim vrabcem je še vedno določna razlika človeške značajnosti, rečeno v prisposodbi.

Psihološka oznaka individuacije se razgrinja v socialni položaj in sociološke ter filozofske oznake človekove osebnosti. Diferencialna gledišča o človeku posamičniku so filozofsko, psihološko ali sociološko določena po raznolikostih uveljavitev in razvojnih stopenj v življenju. Vsak človek je enkratna, popolna, torej integralna in sveta osebnost, čeprav ni totem ne tabu. Je individualnost zase in za drugega. V raznolikosti posebnosti osebnosti se posamičniki družimo v skupnost, da ohranjamo svoj jaz, a sodelujemo tudi v skupni samouresničitvi. Tukaj je mogoče že tubitno govoriti tudi o narodni individualnosti, katere značilnosti so kultura, jezik, etnofolklor in geopolitična ter zgodovinska pogojenost.

Človek je osebnostno posamičnik, ki v družbi živi in odмира sicer zase po svojih kakovostih, toda vedno v določnem družbenem ali narodnem življenjskem slogu. In če že dva lista na drevesu nista [klonsko](#) identična, kako naj bi bila ista dva človeka kot osebnosti? V prijateljevanju se izkaže, kdo je prava osebnost, kdo je individualno nesebičen, dober, požrtvovalen, zaupljiv in zaupanja vreden, ne glede na koristi, in kdo je resnično brž pripravljen pomagati, brez očitkov in brez pričakovanja plačila. Zunanje in notranje posebnosti slehernika, ki se izravnavajo po temperamentih, kažejo na generične prvine kot generično bistvo slehernega človeka. V generičnem bistvu človekove eksistence se vedno pojavi – individualnost in le individualnost, nedeljivost s seboj, množilnost z drugimi.

Ponekod poudarjajo le zunanje individualno poudarjene različnosti, drugod spet se ozirajo na notranjespecifično značilnost posamičnika. V svoji specifik, enkratnosti, neponovljivosti in posebnosti je slehernik vreden dostojnega spoštovanja, zato je treba spoštovati ne le zunanje razlike (ki niso samo spolne), marveč tudi notranjo samosvojost in drugačnost, v katero se je mogoče poglobiti.

Če je mogoče pri slehernem posamičniku človeško določiti enkratni vzorec psiholoških in vedenjskih potez, je res, da je mogoče o osebnosti sklepati iz njenih lastnih lastnosti, ki so sicer med seboj primerljive, a se pri vsakomer pojavljajo nekoliko drugače. Ameriški psiholog J. P. Guilford je v knjigi Osebnost (Personality, McGraw-Hill, NY, 1959) označil določanje individualnosti kakovostno po enkratnem vzorcu potez (unique pattern of traits), ko je nekako poskusil najti sorazmerje med idiografskim nomotetičnim pojmovanjem osebnosti. O idiografskem pojmovanju osebnosti sem že večkrat pisal, a je zaradi znanstvenega socializma

bilo spregledano. Osebnostne poteze so v raznovrstnih kombinacijah v igri sveta, zato da se lahko določni posamezniki vendarle zvrstijo skupaj po določenih razvidnih lastnostih.

Kljub temu, da psihologija potemtakem vedno ne upošteva ne celostnega značaja in ne celostne kot integralne osebnosti, je zamenljivost izenačenosti med lastnostmi ali osebnimi potezami utemeljena po individuaciji vsakogar posebej. Tukaj naj velja spet znana statistična verjetnost, ki se kaže kot nekako objektivna podoba določenih potez.

Kadar so psihologi v službi države ali državne ideologije, ko so tudi sami ideologi ali ko so bili zvesti pomagači montiranih sodnih procesov, so poskusili obtoženega posamičnika umazati in ga kazati že po potezah kot moteno osebnost, ne da bi karkoli kadarkoli dokazali. Sam sem doživel takšno "ekspertizo", ko je "psiholog" oziroma partijski udbovec poročal sodišču ne le pretirane neresnice ali debele laži, ampak je poskusil umazati tudi mojo nedolžno mladost in otroštvo, celo več, izmislil si je datum mojega razdevičenja, ki naj bi se zgodilo v mojem 14. letu, in to kar z dvema, meni neznanima ženskama... Tovrstna socialistična ali partijsko pogojena "psihologija" je služila sodišču kot ekspertizno dokazilo, ki je bilo sestavljeno iz laži in samih škandalozno prirejenih ocvirkov, da bi me kot osebnost prikazali za manjvrednega. Individualnost mojega življenja so sestavili iz medsebojno vnaprej dogovorjenih žalitev in lažnih obdolžitev.

Potem ko je 20. stoletje dokončno mimo in se govori o osebnostih 20. stoletja le kot o določno dokončni preteklosti, je individualnost približek tistih svetovnih sestavin, ki ustrezajo kibernetizirano medijskim dogodkom. Zdi se, da so bili spet eni na funkcijah zamenljivi z drugimi, čeprav se v Sloveniji po zlomu jugoboljševizuma prav slednje še ni zgodilo in živim v dobi [neoliberalno](#) vladajoče totalnosti, ki ima vse oblastne pozicije trdnó v svojih rokah, zato ne trpi nobene in nikakršne kritike ter vpeljuje cenzuro že vnaprej generacijsko na osnovah lastne moči. Psihologov ne zanima več samo še splošna nprav, ampak tisti diferencialni vidik, ki ga lahko prilagodijo novim razmeram, da se enkratnost osebnosti potrdi samo civilnodsrubeno ali zasebno, ne pa tudi javno ali kakorkoli občeveljavno. Mnogi družbeno-psihični konstrukti so spremenjeni v osebnostne simbole, toda vsaj ob sporih zmagajo še vedno vselej isti.

Načelno je individualnost pogojena z dobami od/rašcanja vse do odraslosti, ko se zdi, da je utrjena, namreč dovolj učvrščena v življenju, da je prešla po izkušnjah in s pokončnostjo zmote in blodnje in stranske poti ter se je kultivirala, se oblikovala. Če naj bi bila individualnost v odraslosti kakorkoli absolutna in pretanjeno izpopolnjena, tedaj bi bila osebnost tudi sebizadostna. Osebnostne poteze notranjega značaja, izvirajoče iz klica vesti, se zdijo [večnostne](#). Vendar je osebnost v soodnosnem bitju znotraj atomiziranega sveta, je generacijsko vsakokrat umeščena v skupno občestvo in človeštvo. Govoriti o posamičniku kot o vrednoti bivajočega je družbeno priporočljivo, psihološko ustrezno in [socioekonomsko](#) dopustno, tudi pravno je urejeno v smislu človekovih pravic ali osebnih svoboščin vsakogar. V psihologiji osebnosti je osebnosti lastno prav sebilastno individuiranje. Individualno bistvo osebnosti je zategadelj vsekakor zajeto zase in v družinskih ter sprva v civilnodružbenih okoliščinah.

Osebno dogajanje v individualnih okoliščinah je docela drugačno kot družbeno ali državno dogajanje v občestvenih in obćih okoljih. Če se poglobim v to razmerje individualnih ali osebnostnih položajev, lažje razumem bistveno razliko v pojavnih oblikah jaza, po katerem človek v svoji bivalni pozornosti in zavesti zaznavno sploh obstaja in je. K individualnosti potemtakem že pojavno sodi, da se lahko usmerja ekstatično iz sebe v vsako novo življenjsko situacijo in na vsak novoizvorni stopenjski položaj osebnostnega razvoja. To se dogaja še vedno v formi osebne simpatije in empatije kot odzivnosti, toda ne preprosto na zunaj in povsem razvidno, kolikor prej v razmerah, ki so samosvoje in lastne individualnosti tako, da se osebnost ové posamič svojega jaza in lastne bivajočnosti, celo več, da se oglašá iz klica vesti v osebno govorico, ta pa zaznamuje človeka osebno scela. Tako doživljanje sebe osebno ni samo nekaj, kar bi bilo sicer predvidljivo, ampak se kaže usmerjeno le čimbolj navznoter, a spet ne tako, da bi govoril o avtizmu. Osebnost kot

predmet ekstraspekcije je pripravljena na sodoživljanje kot individualnost, ki pa ni le nekaj obstransko navzočujočega, ampak le izhaja v psihologijo jaza.

Prav tukaj spet naletim na razliko med osebnostjo in razosebljenostjo, še posebej pa na razliko med človeškim in živalskim individuomom, kakor jo je primeroma pojasnil Edmund Husserl v § 53 Idej za čisto fenomenologijo in fenomenološko filozofijo, Področje čiste zavesti – Animalije in psihološka zavest, kjer med drugim pravi: "...Kako pa je z animalnimi realitetami, ljudmi in živalmi? Kako je z njihovimi dušami in duševnimi doživljaji? Ves svet vendarle ni zgolj fizičen, ampak psihofizičen. Kdo naj bi tajil, da vse to sodi v tok zavesti z oduhovljenimi telesi vred. Torej naj bi bila po eni strani zavest absolutum, v katerem se konstituirajo vse transcendence, torej v zadnji instanci celoten psihofizičen svet, po drugi plati pa naj bi bila zavest podrejeni realni dogodek znotraj tega sveta. Kako se vse to skupaj ujema?" in "...Telesna bit je načelnopojavna bit, ki je predstavljena prek čutnega odsenčenja. Naravna apercipirana zavest, tok doživljajev, ki je dan kot človeški in živalski, in je torej doživljan v povezavi s telesnim, seveda ne bo preko te apercepcije postal nekaj, kar se pojavlja le z odsenčenjem./ In vendar postane nekaj drugega, postane del narave. V samem sebi je to, kar je, je absolutnega bistva. Vendar ga ne dojemamo v njegovem bistvu, v tej tekoči totosti, ampak 'kot nekaj (kot stanje)'; in v tem svojevrstnem dojemanju se konstituira svojevrstna transcendence: zdaj se pojavi stanje zavesti nekega identično realnega človeškega subjekta, ki je izraženo v svojih individualnih realnih lastnostih in se zdaj zaveda – kot ta enota v stanjih izražene lastnosti – kot nekaj enega s pojavnim telesom. Pojavnostno se tudi konstituira psihofizična naravna enotnost človeka ali živali kot telesno utemeljena enotnost, ki ustreza utemeljenosti apercepcije." Človeški jaz-subjekt je potemtakem fenomenološko osebnost, ki lahko sprejme obliko navzočujočega živega sveta kot odnos do lastnega telesa in človeškega jaza; Husserl je sklepal o živalski psihi po vidnem veselju živali – in človeka, čeprav to dvoje razlikuje, namreč po transcendentalni zavesti.

Idiografski in nomotetični vidiki osebnosti se lahko nanašajo tudi na neživo naravo: posebnost sleherne stvari je sama na sebi razvidna kot različna, razen ko gre za množično produkcijo. Načinovnost in različnost vode je treba razlikovati po sebi od zraka, ognja, zemlje..., kar velja za vsak atom posebej, čeprav o individualnosti kemijskih elementov še ni mogoče govoriti. V behavioralnih teorijah in testih se manj zanimajo za individualnost po sebi, zato pa za skupne reakcije v porazlikovanosti odzivov. V resnici ni mogoče vseh osebnostnih potez docela izolirati, zato je mogoče osebnostne lastnosti tudi kvantificirati, jih meriti. V tej dialektiki se skriva tudi premostitev iz sebe relativno na drugega. Kljub kvantificiranju osebnostnih skupnih možnih potez pa je treba človekovo dostojanstvo sprejeti, potrebno je osebnost spoštovati in ji ne odreči kakovosti ali načelne individualnosti posebej. Kadar so proizvajali eksperimente na ljudeh brez spoštovanja njihove osebnosti, so bili tovrstni, ne le psihološki, ampak zlasti rasno-medicinski poskusi vedno zločin. V želji po kvantifikaciji primeroma ibermenševske sheme rasnih potez osebnosti so eksperimentatorji komisijsko in na samem prišli do laboratorijskih zločinov, saj je bil poskusni človek samo žrtev eksperimentatorja in eksperimentalnega projekta. Zaenkrat se še vedno podobno eksperimentira v vasezaprti slovenski postsocialistični državni šoli, ko se lahko tovarišije izživljajo eksperimentalno nad razrednimi žrtvami – tako so strokovne delavke v resnici sadistke in docela brezobzirne kanclistke, ki se celo hvaličijo z rezultati, ki jih pravzaprav ni, ker ni nobenega spoštovanja ne do šoloobveznega otroka ali mladostnika, kaj šele do njegove družine. Pedagoška eksperimentalnost po jugoboljševizmu sicer izolira posebne primere in razosebi predmet svojih raziskav tako, da je človek res le še samo oštevilčeni "primer", primeren na koncu koncev celo zgolj za statistično obdelavo.

Kdor se hoče ukvarjati z individualnostjo, si mora izostriti spoštljivi občutek razlikovanja in določanja posebnosti v specifični odnosov in osebnosti. Individuum je v svojih akcijah "singulus". Posamičnik sam je sestavljen sistem navad in predstav, voljnih dispozicij in občutij, odločitev posebej, po čemer se vse razlikuje od drugih v skupini. Sebilastnost sleherne osebnosti je torej enotno različna.

V smislu razlikovanja osebnosti je mogoče spoznati globinskopsihološko, vendar naravoslovno utemeljeno usmeritev, ki pogojuje individualno psihologijo. Čeprav se zdi Adlerjeva pragmatična izkušnja s spoznavanjem ljudi mimo, je mogoče najti odmeve v nekaterih primerih oznak Karin Horney, pa tudi v neoanalitičnih šolah. Slovensko tipično občutje manjvrednosti, ki se na znotraj kaže največkrat kot nadkompenzacija v oblastnosti in drobnjakarski šikani, tako že v razredih državne obvezne postsocialistične šole, se je oblikovalo v rodovih generacijsko, z značilnim primerom cankarjansko doživetega hlapčevstva. Organski in situacijski dejavniki slovenske osebnosti so največkrat zase ne le sebizadostni, ampak cinično prezirljivi in neusmiljeni do lastnih ljudi, zato sledi vasezaprtost, namreč tudi primeroma po holokavstu leta 1945 in po udbaških ravnanjih, ki so presegala celo jugoslovanske narode južno od Kolpe. Situacijsko je slovenska manjvrednost pogojena z občutjem zgodovinskega umanjkljaja in evropske siceršnje neprepoznavnosti. Ker se med sabo slovenski ljudje odklanjajo in so bili izpostavljeni slabemu ravnanju s strani totalitarne države, je občutje manjvrednosti situacijsko polno nezaupanja v narodni individualiteti celo v samostojni Republiki Sloveniji. Adlerjevsko je mogoče zaznati po drugi strani nenehno, čeprav tudi drobnjakarsko slovensko hlepenje po moči (Machtstreben, bi rekel Adler), ki je občutno izrazito že v oddelkih državne obvezne šole, kjer že mladostniki izražajo nekakšen "moški protest" zoper vsakogar, ki presega vstousmerjenost, ta protest pa spodbuja šola sama. Nevrotski simptomi slovenstva so izrazitejši torej v oddelkih: v šolskem postsocialističnem pisarništvu tovarišic in tovarišev, pa tudi v vsakem uradu, vse do državnega vrha in kompetitivnih sistemov medstrankarske politike. Le da je način kompenzacije potem takšen, da ne dopušča samouresničitve: kolikor bolj država zaostaja za drugimi nacijami, toliko močnejša je sebilastna oblast kot politična individualnost slovenstva. Protidružbene dejavnosti so se v slovenstvu že za časa samoupravnega socializma "normalizirale", sicer pa so bili odzivi kvečjemu nevrotični ali mrzlo-histerično napadalni. Že Dimitrij Rupel je pisal o "slovenskem sindromu", ko je ugotavljal brezzgodovinsko pozicijo slovenskega naroda. Dušan Pirjevec je pisal o značaju slovenstva sindromsko v knjigi o Ivanu Cankarju - Hlapci, heroji, ljudje. Posebej pa je objektivno opredelil slovenski narodni značaj Anton Trstenjak, ki je izhajal iz krščanske tradicije in tipične slovenske drobnjakarske pokvečenosti, ki pa da se je vendarle med evropskimi nacijami izravnala. Nadkompenziranje v slovenskem življenjskem slogu bi hotelo biti ibermenševsko in graditi na padlih glavah, vendar so sama občutja (samo)izgube tolikokrat močna, da se razvrednotenje vrednot pokaže tudi razosebljeno.

Če se ozrem po personološki teoriji Henryja Murraya, ki je znan pri nas po projektivnem testu TAT ([Thematic Apperception Test](#)), ugotavljam, kako je privzel sicer Freudov model, da je vzpostavil teoretsko strukturo ida (id-ego), ega in superega. Ker ide-ego ni le izvor socialnih vzgibov in protisocialnih nagibov, kolikor tudi aktualni jaz kot ego ni samo v vlogi inhibitorja in represorja za id-ego, se v vzgoji in kulturnosti lahko uresničuje id-ego kot vir celotne osebnopsihične energije po pozitivnih ali negativnih težnjah in vplivih. [Superego](#) je po tej teoriji egu priključeni mehanizem, ki zastopa kulturo, družbene vzorce, odnosno vedénje in v zgodovini uveljavljene družbene sile, zato sodijo semkaj literarne in mitološke osebe, vrstniki in starci, sploh vsi, ki so kaj pomenili določni osebnosti. Ideal jaza je torej povezan s superegom, celo več, je od nadjaza odvisen, saj si zase ustvarja z njim tudi idealno podobo. Človek potemtakem ni le razumsko dejavno bitje, ampak tudi bitje fantazij in sanj ter mističnih aspiracij.